

НАРОДОЗНАВЧІ НОТАТКИ

Любомир Кречківський У КОЛОМИЙСЬКОМУ МУЗЕЇ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ ТА ПОКУТТЯ

Народне мистецтво Гуцульщини та Покуття здавна привертало увагу багатьох етнографів. Воно користувалося успіхом зокрема у Відні (1873), Коломиї (1880) та (1900) в Парижі на Всесвітній виставці.

Розвиткові народного мистецтва в цілому краї сприяли товариства Просвіти. 1892 року просвітяни Коломиї розпочали будівництво Народного Дому, де мали на меті створити музей. Його засновник та довголітній директор Володимир Кобринський зазначав: "Нація, що хоче жити своїм власним життям, і в сім'ї народів стати самостійним народом, безумовно, мусить жити вперед., мусить здобувати собі кращі умови майбутнього. Однак, ідучи вперед, мусить забирати з собою і зберігати своє минуле, бо нація, що не шанує своїх пам'яток, не зберігає своєї традиції, не має права називати себе народом".

Під таким гаслом і створювався нинішній музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття в Коломиї.

1926 року рішенням управи Народного Дому Володимирові Кобринському доручено зайнятись організацією музею. Після копіткої збиральницької праці першу експозицію відкрили 1935 року — це 5 залів музею у новозбудованому приміщенні Народного Дому. Відтоді фонди музею поповнювалися дарованими експонатами. Першими були чумацькі вози з Верхнього Березова та Печеніжина, царські врата з Чернігівської церкви, датовані 1720 роком. І нині цей твір декоративної різьби є цінним експонатом музею, виконаним у стилі раннього бароко. До XVII ст. належить й ікона Миколи Бісеборця з Космацької церкви, мальована на дошці з левкасом тамперними фарбами, а також різьблена деталь з іконостасу старої церкви в Коломиї (1709). Але одним із найдавніших зразків образотворчого мистецтва, що зберігається в музею, є ікона, а скоріше, картина "Княжий пир" XVI століття. На ній відтворено княжі палати, де за столом стоять князь з родиною та духовна особа. Картину передали зі Скиту Манявського до церкви в селі Космачі, звідтіля вона потрапила у фонди музею.

Фонди іконопису багаті на твори художників Теофіля Копистинського (1844—1916), Корнила Устиновича (1839—1903), Модеста Сосенка (1875—1920). Багатою є колекція образотворчого мистецтва Ярослава Потрака (1878—1916) — 37 творів, Василя Патрука (1886—1967) — 20 творів; цінна колекція творів Олекси Новаківського, що надійшла з коломиїської виставки 1930 року. Багата фондова колекція дерев'яних хрестів з XVI—XIX століть. Заслуговують на увагу хрести, датовані 1875-м роком, зроблені в Золотому Потоці, орнаментовані гео-

метричними та рельєфними зображеннями розп'яття. Привертає увагу хрест із зображенням давнього орнаменту — солярного знака-свастики. Фондова колекція сакрального мистецтва нараховує понад 200 творів. Більшість з них були представлені на виставці “Церковне мистецтво XVI—XIX століть”, приуроченій 400-літтю Берестейського поєднання і 130-річчю митрополита Андрея Шептицького. Вперше за 65 років ці твори було виставлено для широкого огляду.

З нагоди відкриття першої експозиції музею в 1935 році журнал “Жіноча доля” писав: “Змінюються економічні та політичні відносини, приходять нові суспільні обставини, нові люди з новим світоглядом, а музей громадить у собі пам'ятки української культури і змагань українського народу, з'єднує у собі старе з новим, давно минуле з майбутнім, як свідок слави минулого”.

На громадських засадах музей працював до 1939 року. Його колекція збагатилася за рахунок приватної збірки пароха із с. Жаб'є Софрона Виглицького, що налічувала близько 350 творів: згарди, чапраги, лольки, чільця, пряжки, намиста, які нині є унікальними. У фондовій колекції знайшли своє місце і даровані твори зі збірки адвоката з м. Кіцманя на Буковині Івана Стрийського. У його колекції близько 200 творів — художній метал, шкіряні вироби, гуцульська зброя тощо.

Вчитель із села Голов Верховинського району Лука Гарматій передав свою колекцію виробів з Гуцульщини (близько 30 цінних експонатів, які були представлені на виставці 1912 року в Коломиї). Вищезгадані колекції дали підставу назвати наш осередок Коломийським музеєм народного мистецтва Гуцульщини (1945).

У листі скульптора Кирила Діденка до директора музею Володимира Кобринського 17.II.1945 року мовиться: “Завдяки моїм друзям, а особливо вашого земляка-галичанина заслуженого діяча мистецтв Касіяна Василя Ілліча мені пощастило добитись того, що зараз справа вашого музею знаходиться в Раднаркомі УРСР. Коротше кажучи, я показав вашого листа Касіяну і на вечорі письменника Грибоедова, на якому були присутні голова комітету в справах мистецтв Корнійчук, нарком освіти Тичина і заступник наркому УРСР Микола Бажан, Касіян переговорив з ними і вони погодилися, що ваш музей як унікальний потрібно передати із системи наркому освіти в систему комітету в справах мистецтв. Це те, що Ви хочете і чого варт Ваш музей. Для цього ми написали офіційного листа від Спілки радянських художників на ім'я Миколи Бажана про передачу музею “Гуцульщина” в систему Комітету в справах мистецтв”.

В наступному листі скульптора Діденка до В. Кобринського 7.IX.1945 року повідомлялося: “Я радий за Вас, що нарешті справа Вашого музею увінчалася успіхом і тепер Ваш музей включений в систему Комітету в справах мистецтв, буде мати всі засоби до дальнішого розквіту. Ваш музей — це чудова перлина серед музеїв народів нашої країни. І ваша велика заслуга перед народом, що ви його створили”.

Важливою подією для музею був дарунок відомого проф. варшавського університету Романа Стоцького: 5 карт французького інженера-фортифікатора і картографа Гійома Левассера де Боплана. Особливо цінні дві карти “Україна — земля козацька” і “Київщина та Брацлавщина”, видані в 1652-х роках. Надзвичайно вони цінні сьогодні, коли слово Україна у Жириновського та йому подібних начебто не існувало “бо была какая-то окраина”, а не Україна.

В несприятливих умовах польської держави музей пропагував культурну єдність українського народу, за що його неодноразово намагалися закрити.

1939 року з приходом Червоної Армії музей націоналізували і передали у відомство народної освіти. 1944 року під час відступу музею пограбували німецькі війська. Зникло близько 500 експонатів. 1946 року працівники станіславського облліту конфіскували колекцію офрагістики — близько 500 печаток, з часів української державності 1917—19 рр., а також ко-

лекцію холодної зброї відомих учасників визвольних змагань. 1945 року конфісковано з музею велику кількість виданої до 1839 року літератури, цінні фотодокументи, річники видання коломийських журналів і газет з другої половини ХІХ — початку ХХ століть.

Як вже вище згадувалося, після того, коли музей було передано Комітету у справах мистецтв, він почав розвиватися як художня установа.

Минуло 25 років копіткої праці зі збиранням матеріалів. 1970 року побудовано нинішню експозицію, яка відповідає стандартам передових музеїв. Вагомий внесок у побудову експозиції зробив відомий художник — заслужений діяч мистецтв Михайло Білас з Трускавця. Колекція його художніх творів — гобелени, килимки, верети, вишивка, аплікації та ін. нараховує понад 40 одиниць. При цьому зауважу, що в 1947 році музей нараховував близько 3-х тисяч експонатів основного профілю, а нині ми маємо понад 20 тисяч цінних творів народного мистецтва Гуцульщини та Покуття.

Основа відділу різьби по дереву — це творчість династії Шкрібляків з села Яворова на Косівщині. У фондах музею твори батька Юрія, синів Василя, Миколи та Федора Шкрібляків. Тут ще вироби їхніх нащадків, зокрема лауреата премії ім. Катерини Білокур — Дмитра Шкрібляка.

Оригінальним твором різьби по дереву є макет іконостасу різьбяр Петра Нумайка з села Рожнева на Косівщині. Петро Нумайко особисто подарував цей макет музеєві перед відходом на фронт 1944 року, де і загинув у боях за Берлін. Іван та Микола Семенюки з Печеніжина на Коломийщині вславилися внеском у розвиток різьби на Покутті. Батько Іван навчав різьби в школі деревного промислу в Коломії на початку ХХ ст. Збереглися їхні твори в експозиції та фондах. На творчості відомих майстрів вчать нині різьбярі Печеніжина та Кийданча.

У другій половині ХІХ ст. далеко за межами Коломії була відома Коломийська гончарна школа. Її твори експонувалися на всесвітніх виставках у Відні та Парижі. Особливої уваги заслуговують кахлеві печі косівського гончара Олекси Бахматюка, на традиціях якого базувалася коломийська гончарна школа.

У фондах зберігається близько 5 тисяч творів покуцької та гуцульської вишивки, комплектів кептарів, сердаків, кожухів, поясів, художніх верет, головних уборів тощо. Усе це цінний матеріал для мистецтвознавців, студентів вузів, художників та кіномитців. Багато художніх видань про творчість народних майстрів Гуцульщини та Покуття базувалися на фондовому матеріалі нашого музею.

У фондах, починаючи з 1946 року, зберігається 57 творів різьбяр Володимира Гуза, 70 — Василя Кабина, 110 — Миколи Тимкова, понад 120 — Юрія та Семена Корпанюків. Маємо більше 100 робіт родини Шкрібляків, в тому числі Дмитра Шкрібляка, 80 творів відомої майстрині Павліни Цвілик, понад 70 — родини Родибюків, 120 — родини Люків, понад 200 — сім'ї Волощуків, понад 70 — скульптури Марії Ковальчук з Великого Ключева. Заслуговують уваги вироби відомого майстра гравірування по металу Петра Харінчука з Краснолі Верховинського району та твори родини Грималюків з села Річка Косівського району. Їхня колекція випалювання по дереву нараховує більше 200 творів. Варто зупинитися і на творчості лауреата Шевченківської премії, ткалі із села Шещор Косівського району Ганни Василяшук, родини Прокоп'юків — Олени і Михайла та їхньої матері — Василини із села Яворова Косівського району. Своєю творчістю прославилися майстри з Коломії — члени Співки художників Ганна Вінтоняк, Євгенія Генік, Лариса Цибульська та багато інших.

Фондові цінності музею — високохудожні зразки матеріальної і духовної культури Покуття та Гуцульщини, починаючи з ХVІІ століття до нинішніх днів, є надбанням українського народу, що засвідчує нашу національну самобутність і неповторність. Вони є частинкою багатства нашої незалежної держави.

Коломия